

4. Москвина Л. Энциклопедия психологических тестов. – Саратов, 1996. – 332 с.
5. Тест К.Томаса // Персонал. – 1996. – № 3. – С.95-102
6. Троцко А.В., Трубавина И.Н. Основы эвристической деятельности в управлении. Учебное издание. – Харьков, 1998. – 218 с.
7. Уткин Э.А. Сборник ситуационных задач, деловых и психологических игр и тестов по курсам «менеджмент», «маркетинг». – М., 1997. – 204 с.
8. Шевандрин Н.И. Социальная психология в образовании: Учеб. пособие. Концептуальные и прикладные основы социальной психологии. – Ч.1. – М.: ВЛАДОС, 1995. – 544 с.
9. Schettgen P. Führungspsychologie im Wandel. – Wiesbaden., 1991.

*Сліпчишин Л.
Інститут педагогіки і психології
професійної освіти АПН України*

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНИХ УЧИЛИЩ

Зміна суспільних орієнтирів, звільнення людини від догм її духовного розвитку, відкриття чималої кількості шляхів для застосування її знань та вмінь виявляють проблему зменшення зацікавленості серед учнівської молоді в опануванні робітничих професій. Людині, яка осягає дійсність в її конфліктних ситуаціях, коли повсюдно демонструють зовнішні вияви краси у вигляді гарного одягу чи мистецьких творів, важко переключити увагу і з натхненням виконувати свою прозаїчну роботу. Так виникає прихований (а чи справді прихований?) конфлікт між суб'єктами матеріальної та духовної культур. Для гармонійного осягнення довкілля необхідно змінити принципи освоєння матеріальної та духовної діяльності. Визначальна роль відводиться з цього приводу гуманітарним дисциплінам. Для зменшення конфліктності між матеріальним та духовним потрібно змінити підхід до опанування цими видами діяльності. Фахове навчання професіям машинобудівного напрямку доцільно проводити на межі психологічної установки, наприклад, “токаря – художника по металу”. Такий підхід у підготовці робітника дає можливість у

кожній робітничій професії побачити зерно прекрасного, поштовх до творчої, нерутинної праці. До вирішення цього завдання викладач має підійти дуже виважено, бо використання на уроках загальнотехнічних дисциплін уривків із художніх творів вимагає обережного ставлення, щоб не втратити наукової істини та виявити їхню художню сутність. Тобто, підійти до викладу з позицій “леза” Оккама – “сутностей не множити, фікцій не творити, тлумачити факти якнайпростіше” [6, С.366].

Ось тут ми і бачимо основну тему, яка срібною ниткою проходить у літературних творах на виробничу тематику всіх часів та народів, – це зображення вміння працювати так, щоб праця була творчою, улюбленою; передача виробничого досвіду літературними засобами; вияв поваги до виконання будь-якої діяльності, що потрібна суспільству. А робітник – це не гвинтик, який завжди можна замінити, це особистість, що має свій внутрішній світ і золоті руки Майстра. Для відображення виробничої тематики, яка може бути вульгарно потрактована, потрібна майстерність автора і глибока ерудиція у знанні “об’єкта”, відсутність соціальної заангажованості у вигляді декларацій. Доступність творів світових авторів дала можливість українському читачеві збагатити свої знання в різних галузях, в тому числі й у виробничій, завдяки деякому “документалізмові” при зображенні конкретних об’єктів чи процесів.

Поети стародавньої Греції започаткували дидактичний та настановчий епос, бо в ті часи вірші виконували різноманітні функції: віршована форма сприяла кращому запам’ятовуванню та стабільності тексту, їх могли запам’ятати й неписьменні тощо. За допомогою таких віршів проводилось навчання підмайстрів.

У літературі всіх часів у багатьох народів зустрічається образ Прометей. Прометей – це образ так званого культурного героя, або евергета, вчителя та покровителя, який приносить людям небесний вогонь – символ розвитку культури. Міф про нього має кілька мотивів, наприклад, – викрадення для людей вогню, навчання їх усіх ремесел, мистецтв та наук тощо. Цей образ є уособленням самовідданості, незгаслого прагнення допомогти людству, шляхетних вчинків та почуттів. Гесіод вперше літературно опрацював образ Прометей і, прагнучи збагнути, що несуть із собою прогрес та

розвиток науки, переходить до роздумів про прийдешнє людства та пише про лихоліття “залізного віку”.

Для українського народу, який тривалий час був поневоленим, образ Прометея є особливо знаменним. Професор Харківського університету Микола Сумцов у рефераті про Івана Франка для наукової ради писав, що (батько Яків) “невпинно дробив тяжким молотом міцне залізо на різні прості селянські потреби”, а “син його, Іван Франко, став біля ще більш розжареного горна духовних народних потреб. Усе життя своє він молотом проповіді б’є в грізні твердині неправди і темряви.” [2, С.401].

Займаючись проблемою гуманізації матеріалознавства, яка відіграє роль нитки, що витягується із клубка, бачимо розмотування скупчення проблем. У цьому її комплексність. Вирішення проблем здійснюється за допомогою “людського виміру”, бо саме людина визначає пріоритет проблеми та способи і засоби її вирішення.

Кожний народ віддавав перевагу певній тематиці. Зокрема, в Україні з часів Київської Русі віддавали перевагу релігійній, повчальній, історичній та житейній літературі. З часом, в наступні періоди розвитку літературного процесу, з’являлись все нові теми. Не останнє місце серед них займала тема праці, ставлення до неї.

Багато українських митців як особистості склались, працюючи робітниками, хоча б і нетривалий час. У горнілі трудової діяльності здобували вони життєвий та професійний досвід, який став їм у пригоді на літературній ниві. Тільки людина, яка емоційно пережила робочі хвилини, в стані натхненно передати це словами.

Найпишніше розквітла робітнича тематика в українській літературі у ХХ столітті, а саме в першій його чверті, періоді, який вважається українським Відродженням. Молоде покоління національно свідомої інтелігенції реалізувало потенційні можливості української літератури, які опирались на традиції народу та невпинний потяг до самооновлення. “... зв’язки літературного твору з іншими явищами не обмежуються галуззю письменства. По лінії методу художнього освоєння дійсності, тематики, образів, ідейної спрямованості вони захоплюють й інші види мистецтва (театр, живопис, скульптуру, музику). Літератор як син свого часу, свого народу і певної групи суспільства відбиває

у своїх творах певні ідеї політичні, філософські, моральні, економічні і т. д. , що теж доводиться враховувати і вивчати.” [2, С.7].

За соціальними та фаховими даними перепису 1897 року можна простежити характер розподілу праці між найбільшими економічними групами України. Основним заняттям українців було сільське господарство, де вони становило 85% зайнятих. В окремих губерніях, таких як Полтавська та Подільська, українські селяни становили майже 100%. У всіх інших галузях фахової діяльності та інших соціальних верствах українці становили меншість. До 1914 року українці залишались селянським народом, а їхня соціальна структура того часу суттєво не змінилася [9].

Сучасні дослідження про можливість входу України в європейський ринок висвітлили проблему “невідповідності її ментальних структур”. Пояснюється це тим, що:” Сучасна європейська цивілізація ґрунтується на ментальних формах, які склалися століттями. Ментальна організація виробника, до якого пристосована новітня технологія, в Україні (загалом в колишньому СРСР) відсутня)” [8, С.72].

На початку ХХ ст. відбувся сплеск творчих сил українського народу , активізувався не тільки національно-визвольний рух, але й культурна діяльність. Після Емського указу 1876 року Галичина сприяла неперервності розвитку української культури, появі нових талантів та національної самосвідомості. Вже з 1905 року у Наддніпрянській Україні з’являються численні друковані органи, які багато уваги приділяли питанням культури та освіти. Як писав І. Франко: ”Дійсність хай буде підставою поезії, а тоді вона буде мати ціну для дійсності” [7, Т.26, С.399].

Принципи, методи, способи та шляхи художнього відображення дійсності зароджуються та розвиваються у відповідних умовах, а якісні зміни в них залежать від нових етапів розвитку суспільства, що визначає вищі критерії розвитку естетичної свідомості і сприяє гармонії людини з світом. Тому особливість національної історії, розвитку культури вплинули й на відображення робітничої теми засобами письменництва.

Багато мистецьких течій тяжіли до естетичного універсалізму. Спочатку, у перші революційні та пореволюційні роки, була гучно проголошена тенденція до колективістичності як у виборі об’єкту, ціннісного принципу зобра-

ження, так і у способі художньої творчості. Індивідуальна творчість визначалась як егоїстична та марнославна. За об'єкт зображення слугувала анонімна маса і відповідно вибирались прийоми для відтворення її дій. Але крайнощі догматизму спричинили гіпертрофію колективістичності, у основі якого лежали уявлення про особливу місію пролетаріату, відмінну від будь-якої іншої суспільної верстви. Цим уявленням мали відповідати особлива пролетарська естетика та психологія.

Акумуляція культурного потенціалу, форсування створення кадрів національної культури відбувалося шляхом залучення, відбору й шліфування талантів з народу, робітничих та селянських мас.

В українській літературі початку ХХ століття заявила про себе потужна й широка стильова течія – неоромантизм, який відштовхувався від ідеологізованого реалізму та натуралізму, виливався у всезростаючу енергію особистісної інтерпретації дійсності та в актуалізацію звичайних моментів дійсності. Генетично споріднений з цією течією романтизм, викликаний революційними перетвореннями дійсності, став не лише літературним стилем, а й певним світопочуванням та душевним настроєм. Осмислення масштабності історичного зламу в суспільстві допомогло спорідненим із романтизмом течіям дещо змінити свої попередні гасла й проголосити деструкцію мистецтва та “трансформацію його в соціально утилітарне життєтворення” [4, С.53].

У літературних творах вдумливий читач знайде своєрідні відгуки на всі важливі суспільні явища в державі. Можливо, не зовсім правильно поділяти літературні чи мистецькі твори на справжні та невдачі. В одному з інтерв'ю “Літературній газеті” український поет Василь Швець мовив, що поезія “народжується з блискавки”, тому й містить у собі всі здобутки і втрати певного історичного моменту. Але літератор прагне по-своєму правдиво відобразити ідейно-художні засади написання творів. Зокрема, ряд віршів Павла Тичини (“Сталь і ніжність”, “Псалом залізу” тощо) критикують за те, що це кон'юнктурні твори, які з часом забулись, як і ті гасла, що спричинили їх появу. У повісті В.Шевця “Листи з окопу” є такі рядки: “Скільки разів читався оцей “Псалом залізу” ще з початкової школи! Звичайні слова, деякі нібито вже й притерті, але якось так організовані й скрі-

плени між собою, так підпорядковані ритміці, що набувають не лише особливої виразності й світлого звучання, а видаються відкриттям... Скільки часу й подій умістилося в цій поемі (та чи це й можливо), то потрібно витратити цілу гору паперу. Так оце й воно – “стиснення думки”!” [5].

Справжніх майстрів слова читач цінує за об’єктивне зображення дійсності. Події в історії свого народу не можуть не хвилювати митців. І ось Микола Хвильовий, за словами Майкла Йогансена, – “перший поет-робітник в Україні”, пише вірш-відповідь на “Псалом залізу”, який називається “Павлові Тичині”. Робітнича тематика була близькою визнаному лідерові українського відродження, М.Хвильовому, якій він присвятив не один вірш. Як, наприклад, природно поєднались поезія та документальність у його вірші “Біля коксової печі”.

Поет складної долі, Володимир Сосюра, в поемі “Дніпрельстан” (1926) пише рядки, наповнені оптимістичним світосприйняттям і образною передачею тих революційних змін, що відбувались повсюдно в Україні: “Шумлять міста... А десь над ними // У небі арками легкими // Цвіте мереживо мостів. // Немов пожар на небокраї // Од нього в барвах долина. // То безнастанно і без краю // Вкраїна з домен посилає // Моря огненні чавуна.”.

Один із представників українського авангардизму, прихильних теорії сцієнтизму Рене Геля, Валер’ян Поліщук, в своїй естетичній концепції сучасну йому техніку розглядав лише як ілюзорне благо, запоруку прискореного прогресу. Його літературний доробок поповнився рядом сцієнтичних поезій, таких як: триптих “Металеві віхи”, “Радіо”, “Медуза актинія”, поеми “Асканія нова”, “Органи філармонії” та інші. Поет прагнув художньо переосмислити “технічні пристрої, явища природи та людської культури” [4, С.153]. Авангардизм та динамічний конструктивізм декларували доцільність та прозаїзацію поетичного мовлення, чим виступали проти позицій поетів традиційного, ліричного спрямування, творчість яких В.Поліщук вважав анахронічною в добу індустріалізації.

Народжений в місті та оспівуючий його, М.Йогансен уникав гіперболізації урбанізму, чим хибувало багато поетів, прихильників “Плуга”. Техніка, на його думку, має сприяти збагаченню людської духовності (вірш “Машина мріє”). Як і у багатьох літераторів того часу індустріальний період твор-

чості змінив у нього сільськогосподарський. Але вірші нового періоду “Добуваєм залізо”, “Весна на заводі” та інші критика визнала за невдачу.

Микола Терещенко на початку 20-х років сходиться з групою футуристів, очолюваною М.Семенком. Його твори друкуються в альманасі “Гроно”, який видає В.Поліщук. Основні мотиви творів – індустріалізація, сучасне місто, утвердження віри в людину і працю. Герої його творів – це робітники різних професій. Лексика насичена виробничими термінами та назвами. Літературна спадщина поета побачила світ у 1988 році з аналітичною статтею І.Дзюби.

Для 20-х років ХХ ст. в українській літературі характерною є суперечка між “селоками” та “урбаністами” за актуальність висвітлюваних тем, естетичні концепції. В такій ситуації Євген Плужник посів чесну й розважливу позицію, яку він сформулював у поемі “Канів” так: “Бо виріс я на межах двох світів – // півмертвих сіл і міста молодого, // І не зречусь ні там, ні тут нічого...”.

З’явилась чимала палітра “виробничих романів”, які відтворювали трудовий та духовний ритм українського суспільства, пафос праці, коли “в тиші озивались гул моторів і садів” (В.Сосюра). Але серед написаних у 20 – 30-х роках найцікавішими є такі, як “Вальдшнепи” М.Хвильового (1927), “Робітничі сили” М.Івченка (1929), “Місто” В.Підмогильного (1928), “Кварцит” О.Досвітнього (1932), “Захар Вовгура” В.Гжицького (1932), повісті “Домни” Д.Бузька (1932) та “Мехзавод” Л.Смілянського (1930). Особливо треба відзначити, що написанню роману В.Гжицьким передувало перебування автора на шахтах Донбасу в ролі рядового робітника, що сприяло досягненню дійсності через особисту участь у подіях і без надуманості ситуацій у творі.

Яскравою зіркою на небосхилі української літератури спалахнула творчість Олега Ольжича, в якій поєднуються філософське світовідчуття, надзвичайний ліризм та історична правдивість. В його поезіях “виділяються два аспекти: виявити закономірності “пружини” поступу людства, зміни типів цивілізацій, культури і олюднити цей поступ, ідентифікуючи себе з ним” [3]. На погляди О.Ольжича, а також М.Хвильового, вплинула шпенглерівська ідея культури як завершеного кола (Освальд Шпенглер “Присмерк Євро-

пи”). Поети поділяють погляд німецького філософа щодо вичерпаності європейської культури, яка саме перебуває в “присмерковій” стадії, і бачать нове відродження України, але різними шляхами. Концепція М.Хвильового є культурологічною, тобто “філософією майбутнього”, що закликає орієнтуватись на психологічну Європу, на те начало, яке може стати складовою частиною “азіатського ренесансу”. Історіософічні погляди О.Ольжича знайшли своє найбільш сконцентроване вираження в поезії “Був же вік золотий...”, для якого він використав частину одного з розділів поеми Овідія Назона “Метаморфози”, але надав йому нового, актуального змісту. Роздуми про роль і місце України в майбутньому геополітичному процесі акцентували увагу поета на мілітарному аспекті. Для нього “залізний вік” – це не початок занепаду культури, а: “Духовне настановлення” на мілітарність було способом мобілізації і самообілізації на прихід залізного віку” [3]. У залізному віці відбудеться “великий прорив”, що висловлює “героїчну духовність народу”, коли “силі заліза передують залізна воля і переконаність”, а завершиться цей процес відродженням України. Межі героїчного стилю завузькі для поета який у своїй творчості поєднує особливості символізму та неокласицизму. Його поезії властива витонченість поетичного стилю, вчувається почерк вченого, який переносить події вірша у різні історичні епохи, використовуючи знання з археології, антропології та геології.

Події другої світової війни стали темою номер один для більшості митців того часу, а для декого залишається такою й донині. Тільки майстерність митця в силі передати діалектику й драматизм переходу до мирного життя, коли довелося “мечі перековувати на орали”. Ярослав Шпорта написав прекрасний вірш “Балада про сталь” (1948), в якому сталь змінює “воєнне” призначення на мирне [1, Т.4].

Відновити зруйновану економіку можна натхненною працею народу, який щоденно причетний до творення соціальної та психологічної історії, матеріальної та духовної культури. В вірші “Сталева книга” (1952) Я. Шпорта дає метафоричний опис “незвичайної” книги, на листах якої писали поему: “На свою, робітничу, так мало оспівану тему. //... Так писали, як вміли: життям трудовим і ділами, // У цехах широченних, на станах, а не за

столами.// Впакували її, свої думи, гарячі й крилаті, // І пішла тоді книга по світу широкім гуляти.”

Суспільна атмосфера 50–60-х років відображала зміни в системі взаємодії людини й світу, особистості й суспільства, посилення особистісного начала в будь-якій діяльності. Цей час збігся із початком науково-технічної революції, коли наукові розробки з багатьох царин втілювались на виробництві.

З одного боку, літературна діяльність підкоряла нові вершини, їй відкривались нові горизонти. Вона відзначалась багатоголоссям, багатогранністю та багатовимірністю. А з іншого, відчувався тиск на літераторів через пленуми правління СПУ та визначення магістральних тем, серед яких були і “робітнича” тема, і розкриття досягнень НТР, “міська” тема тощо. Хоча в творах з’явилися і позитивні якості – критична спрямованість щодо таких негативних суспільних явищ, як душевне зачерствіння, психологія механічного виконавства, байдужість та різноманітні соціальні аномалії.

Робітники цеху критики стереотипно оцінювали висвітлення цих тем: ”Повсюди уславлюються жнива, будови, лиття металу, іскри електрозварювання і майже жодної іскри живого психологічного подиху” [4, Т.2, С.46]. Як негативну тенденцію відзначають використання в поезії виробничої стилістики, якою послуговується персонаж як рольова особистість.

Політ у космос першої людини, досягнення науки, парадокси доби стали основними об’єктами творчості молодих літераторів 60–70-х років. У В.Симоненка з’явилися вірші “Жорна” та “Піч”, І. Драча – поема “Ніж у сонці”, М. Вінграновського – “Атомні прелюди” і т. д.

Макромасштаби сучасності розширили художньо-філософський вимір поетичного світу, розширили тематику й збагатили поетичний арсенал. Основними темами стали “дім”, “навколишній світ”, мова вулиці у філософському аспекті, внутрішній світ, настроїв персонажів. Але із збільшенням ймовірності небезпеки гіперболізму менш конкретними ставали духовні переживання дійових осіб. За робітничою темою закріпився ярлик кон’юнктурної.

На зламі 60–70-х рр. сформувався різний погляд на людину та її місце у поступі суспільства. По-перше, людина розглядалась як творець НТР,

“володар природи”. З такого підходу і почала виявлятися недосконалість такого відображення дійсності. По-друге, людина розглядалась як частинка природи, невіддільна від всього сущого, фрагментом загадкового коловороту матерії. Митці другого спрямування розглядали триєдиність часу, людини і довкілля, а своїм завданням вважали її емоційне осягнення. У цей час з’являється “Балада ДНК” І.Драча, в якій використання наукової лексики автором розцінюється критикою, як позитивне явище.

Серед ліричного доробку Л.Костенко заслуговує на увагу поема “Скіфська одісея”, в якій на тлі поетичної оповіді про мандрівку грецького кушця у скіфські землі, поетеса дає опис життя скіфського міста з його щоденними турботами: “Шумів базар. Проходили транзити. // Лежали хури червонястих руд. // Вгорі жили царі і ворожбити. // Внизу роївся ремісничий люд.”

За плином поетичної мови вчувається велика праця автора над археологічним та історичним матеріалом. Завдяки вдало окресленим образам перед очима читача розгортається сюжет ніби документальний фільм – з калейдоскопом подій, пейзажів та настроїв. Її поезія наповнена реалістичними деталями, предметною та чуттєвою конкретикою з метафоричною наповненістю, символізацією.

У 60-х роках почалось витіснення з мистецтва інформаційної стилістики і все частіше почали вдаватися до використання “асоціативної форми”, яка містила у собі різні форми образності (романтичну, символічну, експресивну та ретроспективну). Твори все більше наповнювались ціннісно-естетичним матеріалом. Відбувалось осмислення конфлікту людини з часом, зв’язків епохи. В літературі 80-х років порівняно з практикою 60-х вже менше використовується науково-технічних термінів, вона стає більш медіативною завдяки приходу молодих митців із гуманітарною освітою. Відбувається трансформація понять, особливо технічних, в яких звучить тепер швидше безнадія і трагізм. Вісімдесяті – це антитеза до епохи П.Тичини.

У цей час вже з’являється багато романів на інші, нетрадиційні теми для української літератури. У цей період робітнича тема починає цікавити все більше літераторів. Серед них А.Дімаров і його “Міські історії”, “Бар’єр несумісності” Ю.Щербака, “Самотній вовк” В.Дрозда та інші. Але такий короткий і не надто глибокий огляд викреслює вельми невтішну ка-

ртину – жанр “виробничого” роману в українській літературі, як не прикро, занедбаний через експлуатацію традиційних тем української літератури. Наш сучасник, письменник Левко Різник, в одному з інтерв’ю висловив думку, що “духовність відстає від розвитку НТР, тому й мало в українській літературі творів на відповідну тему”.

Життєвий досвід засвідчив актуальність виробничої теми у світовій літературі впродовж багатьох років. Зокрема, тут можна згадати “Автомобільний король” Ентоні Сінклера про засновника династії виробників машин Генрі Форда І. Чи не найпопулярнішими з таких романів стали твори американського письменника Артура Хейлі “Колеса”, “Аеропорт” та “Готель”. Складовими успіху творів Хейлі є не тільки белетристична оповідь про те, як створюється матеріальний об’єкт чи здійснюється послуга, тобто про технологію виробництва, але й про людей, які беруть участь у ній, їхні стосунки, життєві ситуації, що виникають повсякчас. Визначальною рисою романів А.Хейлі є не тільки глибоке проникнення в психологію героїв, але й точне зображення маловідомої діяльності людини, чи це слюсарі, чи менеджери. Можливо, саме в “Колесах” проглядається найбільш жахлива картина такого світу, де немає нічого, окрім гнітючої роботи.

У нашому суспільстві у виробничому секторі працювало 73,8% (1990 р.) зайнятого населення. Велика перевага виробничої сфери над невиробничою свідчить про низьку продуктивність праці, але не означає, що більшість людей працювало з примусу і не любило своєї роботи. Перегляд примірників журналу “Изобретатель и рационализатор” до 1990 року виявив велику кількість статей про робітників, які своїми вміннями та знаннями дорівнювали інженерним працівникам. Саме робітнича майстерність давала їм відчуття рівності з більш освіченим керівництвом. Тому й не дивно, що твори Хейлі мали такий успіх.

Жанр виробничого роману не повинен обов’язково передбачати зображення щасливої людини, бо така практика спостерігалась в українській літературі першої половини ХХ ст. і вважалась вульгарною. Треба зважити на те, що такі романи мають свої жанрові особливості, і творчі завдання письменника чи поета в них скромніші.

Зрозуміло, що не все, що написано, витримає іспит часом, бо кожен з

митців був сином свого часу, свідком і учасником певних подій у державі, із своєю естетикою світобачення та світовідтворення, образотворчими прийомами та творчою манерою. Але негативний досвід – це також досвід. Вже вкотре в історії доводиться переоцінювати старі цінності і відкривати в більшості творів новий актуальний зміст.

Естетичні критерії старшого підлітка, а значить й учня професійно-технічного училища, ще не є стійкими, бо як влучно помітив відомий психолог І.Кон, він знаходиться на шляху пізнання себе, відкриває свій внутрішній світ зануренням у себе. Отже, з одного боку, підлітковий максималізм і відчуття дорослості, а з другого, незрілість естетичної позиції, смаків та ідеалів, можуть сприяти деформуванню складної конструкції “Я” шаблонними діями педагогів.

Учень, а з часом висококваліфікований, з широкою загальною культурою робітник стане важливим елементом сучасного виробництва, особистістю із своїм внутрішнім світом на противагу сумнозвісному “гвинтику”. Щоб художні твори перетворились у засіб збагачення підлітків, необхідно при вивченні літератури або в процесі використання фрагментів з них на уроках з інших дисциплін виховувати в учнів особистісне ставлення до твору і поставлених у ньому проблем.

Література

1. Антологія української поезії: У 4-х т. – К., 1958.
2. Возняк М. Велетень думки і праці. – К., 1958.
3. Ільницький М. Ідея циклічності культур і доля України в творчості Олега Ольжича // Сучасність. – 1994. – № 11.
4. Історія української літератури ХХ століття: У 2-х т. – К., 1998.
5. Єршов В. Ліричний літопис суспільства. // Вітчизна. – 1990. – № 5.
6. Татаркевич В. Історія філософії: У 3-х томах, Т. 1.
7. Франко І. Поезія і її становисько в наших временах // У 50-и т. – К., Т.26.
8. Черепанова С. Українська культура в контексті герменевтичного досвіду (чуттєве і раціональне) // Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах. Науково-методичний збірник. – Харків, 1996.

9. Якименко М. Економічна основа українського національно-визвольного руху на рубежі XIX-XX століть // Сучасність. – 1995. – № № 7, 8.

*Стельмашенко В.П.
Житомирський технологічний коледжу*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Новий етап у розвитку світової цивілізації істотно змінює уявлення про процес формування особистості, пріоритети її особистих якостей, про життєві установи і цінності. Система освіти, через яку проходить значна частина молоді, висуває якісно інші вимоги, ніж ті, що склалися в індустріальну епоху, педагогічна парадигма дедалі частіше виявляє свою недостатню ефективність. Процес формування особистості, її онтогенез має надто складний, комплексний, багатofакторний характер. На результатах цього процесу позначається генотип особистості, фактори і природні умови, в яких він відбувається. Найближче оточення, економічні фактори, побутові умови, якість роботи навчальних закладів, традиції, звичаї тощо значно впливають на перебіг процесу формування особистості і його результати.

Професійна освіта є базовою ланкою в системі освіти і одним із основних факторів, які впливають на процес становлення особистості. Освіта – один із найстаріших соціальних інститутів людства, роль якого в сучасному суспільстві значно зростає. Вона не тільки дає необхідні знання, уміння, навички, а й різнобічно розвиває людину, виявляє та удосконалює її можливості та інтереси, формує життєві цінності й установки. Саме у навчальних закладах закладаються основи для наступної самоосвіти і розвитку людини.

Реалізація нових вимог у діяльності вищої школи можлива за багатьох умов, але серед них першочерговими постають проблеми створення віртуальних технологій прийняття управлінських рішень та оновлення змісту освіти як визначальні чинники формування інтелектуального потенціалу будь-якого суспільства.

Хоча в країні й накопичено значний позитивний досвід підготовки фахівців із вищою освітою, і це визначають в усьому світі, але, реформую-